

местните майстори железари цигани се преселват в околните села, където е пазарът за стоката им. „Занаята (махчийството - б.а.) отслабнал, защото бил присаден по села и градове и из цяла Тракия пак от същите старозагорски цигани... Тези занаятчи (балтаджиите и демирджиите – б. а.) самопугубили занаята си в Стара Загора, защото се пръснали по селата и отбили селяните от града”. В годините след Първата световна война в града продължават да работят цигани занаятчи – налбанти, калайджии. В Карнобат в средата на 50-те год. на XX век има цяла махала, която се нарича Калайджийската. Тук всеки майстор си има малка работилница в къщата (Руменов 2010: 58, 64; Циганите във Видин 2002; Колев, Крумова 2005: 72; Иванова, Кръстев 2008: 146-147).

В свои работилници в къщите си работят и *циганите златари*. И преди, и след Освобождението има известни майстори в София, Плевен, Сливен и в други големи български градове (Маринов 1962: 248; Статистически годишник 1939: 66).

До войните сред местните квалифицирани занаятчи в кюстендилските села (по долината на р. Елешница) е циганинът *ковач*. В с. Пизанца (дн. гр. Вятovo) циганите ковачи са майстори на свредели, т.нар. бургуджии. Всички те работят заедно в обща работилница. В с. Сулица, Старозагорско живее български циганин бургуджия, а майсторът калайджия в с. Дъбово, Казанлъшко работи в собствен дюкян. „Бай Алиш беше калайджия, държеше работилница в селото (с. Медово, Чирпанско – б.а.). Голям майстор – от старото ново правеше. Калайдисаните съдове блестяха с години”.

Около 1936-1937 г. в същото село се заселва циганинът Осман. „Той беше майстор печкаджия, собаджия. До този момент жителите на Медово се отопляваха с високи печки или с „желки” – ниски, с едно колело на плочата. Той започна да прави печки по поръчка „машини” – така ги наричаха. Те бяха с фурна, а плочата отгоре – с три колела. Преобрази се домакинствата, улесниха се жените – едновременно готвеха и хляба печеха”. В с. Опан, Старозагорско, изключително земеделски район, в края на 20-те год. на XX век се заселват три семейства цигани ковачи (чилингири) (Захариев 1949: 124; Макфий 2007: 130; Иванова, Кръстев 2008: 148-149; ЦВИА Велико Търново, ф.1967, оп.1, а.е.43, л.255-256).

Разрастването на животновъдството в българските земи става база за развитие на *звънчарството*. Кованите звънци, които са цяла поредица с различни размери и „гласове”, известни като тямбелици, хлопки, клопотари, тракачки имат важно значение в ежедневните практики на скотовъдците. Правят се най-често по поръчка. До Първата световна война тямбелеци се изработват от агуптите в Мадан. След това цигани майстори и в други населени места на страната започват да ги работят. Така например в гр. Неврокоп (дн. Гоце Делчев) майстори на